

معجزه تربیت (۱)
الفبای تربیت
مبانی و اصول تربیت

نویسندگان: علی الهامی صدر - زهرا الهامی صدر

صفحه‌آرا: علی عبادی فرد

طراح جلد: ناصر ابراهیمی

ناشر: انتشارات میراث ماندگار

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۱۰۳-۲

سال انتشار: ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول

مرکز پخش: ۰۹۳۳۲۲۰۸۶۷۰ - ۰۹۳۰۹۱۹۶۲۲۵

کلیه حقوق برای مولف محفوظ است.

معجزه تربیت (۱)
الفبای تربیت

علی الهامی صدر

زهرا الهامی صدر

سرشناسه:

الهامی صدر. علی ۱۳۵۴. الهامی صدر. زهرا ۱۳۶۲

عنوان: معجزه تربیت ۱- الفبای تربیت - مبانی و اصول تربیت

نام پدیدآور: علی الهامی صدر- زهرا الهامی صدر

مشخصات نشر: قم. انتشارات میراث ماندگار ۱۴۰۳

مشخصات ظاهری: ۱۷۲ ص. رقی

شابک: ۲-۱۰۳-۳۱۴-۶۰۰-۹۷۸

یادداشت: کتابنامه

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

عنوان دیگر: الفبای تربیت. مبانی و اصول تربیت

موضوع: کودکان - سرپرستی - جنبه‌های قرآنی

موضوع: child rearing _ quranik teaching

موضوع: تربیت خانوادگی - جنبه‌های مذهبی - اسلام

موضوع: Demostic education _ Religious aspects _Islam

موضوع: تربیت خانوادگی - جنبه‌های قرآنی

موضوع: Demostic education _ Quranic teaching

رده‌بندی کنگره: BP۲۵۳/۴

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۶۴۴

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۹۱۵۲۹۴۹

اطلاعات رکورد کتاب‌شناسی: فیپا

فهرست مطالب

معرفی.....	۱۳
مسافر کوچولو.....	۱۵
مقدمه.....	۱۹
پیشگفتار.....	۲۵
ترجمه روان نامه ۳۱ نهج البلاغه.....	۲۶
سفارش های امیرالمؤمنین علی علیه السلام به امام حسن مجتبی علیه السلام	۲۶

بخش اول

فصل اول: معنای لغوی و اصطلاحی تربیت.....	۳۵
معنای لغوی تربیت.....	۳۷
دیدگاه اول.....	۳۷
دیدگاه دوم.....	۳۸
خلاصه و نتیجه گیری.....	۳۹
تربیت در اصطلاح.....	۴۰
تربیت از دیدگاه اندیشمندان غربی.....	۴۱
تربیت از دیدگاه اندیشمندان اسلامی.....	۴۳
تعریف جامع تربیت به معنای عام.....	۴۵
تعریف جامع تربیت به معنای خاص.....	۴۵

فصل دوم: ضرورت تربیت.....	۴۷
فصل سوم: اهمیت تربیت.....	۵۱
اهمیت تربیت از دیدگاه معصومین.....	۵۳
اهمیت تربیت از دیدگاه بزرگان.....	۵۴
فصل چهارم: موضوع تربیت و استعداد.....	۵۷
نقش استعداد در تربیت.....	۷۰
تعریف استعداد.....	۷۱
تعریف هوش.....	۷۱
هوش چندگانه از نظر گاردنر.....	۷۲
۱. هوش زبانی و کلامی.....	۷۳
۲. هوش دیداری فضایی.....	۷۳
۳. هوش منطقی و ریاضی.....	۷۴
۴. هوش جسمی حرکتی.....	۷۴
۵. هوش اجتماعی یا میان فردی.....	۷۵
۶. هوش درون فردی.....	۷۵
۷. هوش هستی‌گرا یا وجودگرا.....	۷۶
۸. هوش طبیعت‌گرا.....	۷۶
۹. هوش موسیقایی.....	۷۷
۱۰. هوش اخلاقی.....	۷۸
ضرورت آموزش هوش اخلاقی.....	۷۸
تعریف مهارت.....	۸۰
نتیجه‌گیری.....	۸۱
آموزش مهارت‌های لازم به فرزندان:.....	۸۱
فصل پنجم: مبانی تربیت (فطرت و طبیعت).....	۸۵
رکن اول مبانی تربیت: فطرت.....	۸۸
فطرت در لغت.....	۸۸

۹۰	فطرت در اصطلاح.....
۹۰	فطرت در اندیشه دانشمندان اسلامی.....
۹۲	تفاوت مفهوم فطرت و مفاهیم نزدیک به آن.....
۹۳	نسبت بین فطرت با طبیعت و غریزه.....
۹۳	گرایشات فطری و ذاتی مشترک بین انسان ها.....
۹۸	نتیجه گیری.....
۹۸	رکن دوم مبانی تربیت: طبیعت و مزاج.....
۹۸	مزاج شناسی.....
۱۰۰	تعریف مزاج.....
۱۰۰	کیفیت مزاج ها.....
۱۰۰	چهار کیفیت اصلی مزاج.....
۱۰۱	انواع مزاج ها.....
۱۰۱	خصوصیات مزاج ها.....
۱۰۱	مزاج گرم و خشک (صفاوی).....
۱۰۲	مزاج گرم و تر (دموی).....
۱۰۲	مزاج سرد و تر (بلغمی).....
۱۰۳	مزاج سرد و خشک (سوداوی).....
۱۰۴	رابطه مزاج با یادگیری.....
۱۰۴	آثار افراط در گرمی مزاج در امر یادگیری.....
۱۰۴	آثار افراط در خشکی مزاج در امر یادگیری.....
۱۰۵	تمرکز بر استعداد های مختص به هر مزاج.....
۱۰۶	مزاج منحصر به فرد برای هر شخص.....
۱۰۶	لزوم دقت به تفاوت مزاج ها در روند تربیت.....
۱۰۷	چند نمونه عینی و واقعی مزاج ها.....
۱۰۸	مزاج شناسی مقدمه برنامه ریزی تربیتی.....
۱۰۹	تشویق و تنبیه متناسب با مزاج.....

نقش مزاج‌شناسی در فرایندهای تعلیم و تربیت.....	۱۰۹
نتیجه‌گیری.....	۱۱۱
فصل ششم: عوامل موثر در تربیت.....	۱۱۳
۱. اصالت خانوادگی.....	۱۱۵
ویژگی انسان اصیل.....	۱۱۷
۲. پارسایی و تقوا.....	۱۲۱
۳. افکار و اعتقادات و باورهای اصیل دینی و مذهبی.....	۱۲۲
۴. صلاحیت اخلاقی و روانی والدین.....	۱۲۳
۵. پدر و مادر.....	۱۲۳
الف) نقش انتخاب همسر در تربیت.....	۱۲۳
ب) دعای پدر و مادر در تربیت.....	۱۲۴
ج) نقش پدر و مادر در تربیت.....	۱۲۴
نقش پدر.....	۱۲۵
نقش مادر.....	۱۲۶
۶. تغذیه مادر در دوران حاملگی.....	۱۲۸
پرهیز از خوردن غذای مشکوک و شبهه‌ناک.....	۱۲۹
تأثیر احوال روانی مادر بر جنین.....	۱۳۰
۷. دایه.....	۱۳۱
۸. تغذیه دوران تربیت.....	۱۳۲
۹. وراثت.....	۱۳۲
انتقال صفات از طریق عامل وراثت.....	۱۳۳
روایات تأییدکننده صفات ذاتی ژنتیکی و وراثتی.....	۱۳۳
نقش ژنتیک و وراثت در تربیت.....	۱۳۵
نقش والدین در وراثت و تربیت.....	۱۳۷
۱۰. زمان تربیت فرزند.....	۱۳۸
۱۱. محیط خانوادگی.....	۱۴۰

۱۴۲	 محیط اجتماعی
۱۴۲	 نقش محیط اجتماعی بر شخصیت
۱۴۵	 ۱۳. غذا و خوراک فکری فرزند
۱۴۸	 ۱۴. الگوی فرزند
۱۵۰	 ۱۵. کشف استعداد برتر فرزند
۱۵۲	 استعدادیابی کودکان
۱۵۲	 نکات استعدادیابی
۱۵۳	 تلاش بیهوده برای استعدادیابی
۱۵۳	 ۱۶. معلم و استاد
۱۵۳	 نقش استاد و معلم در تربیت
۱۵۵	 ۱۷. دوست و رفیق
۱۵۵	 نقش دوست در تربیت
۱۵۶	 فرزندانمان با چه کسانی دوست شوند؟
۱۵۷	 شرایط دوست خوب
۱۵۸	 فرزندانمان با چه کسانی دوست نشوند؟
۱۵۹	 وظیفه والدین نسبت به دوستان فرزند
۱۵۹	 نقش دوستان در تربیت فرزندان
۱۶۴	 ۱۸. انتخاب‌های والدین و فرزند
۱۶۴	 اهمیت انتخاب‌ها در زندگی ما انسان‌ها
۱۶۸	 درک این قانون
۱۶۹	 تأثیر انتخاب
۱۶۹	 انتخاب دوست خوب
۱۷۰	 عوامل تأثیرگذار در داشتن یک انتخاب درست
۱۷۱	 نقش رسانه و سخت‌افزار و نرم‌افزارها در تربیت
۱۷۳	 منابع و مآخذ

www.ketab.ir

«اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَزِدْ وَبَارِكْ؛ بار خدایا! رحمت‌های پیاپی فرست و درودهای خجسته خویش را ارزانی دار.

عَلَى صَاحِبِ الدَّعْوَةِ النَّبَوِيَّةِ؛ بر امام بزرگواری که صاحب دعوت محمدی است.
و الصَّوْلَةِ الْحِیدَرِيَّةِ؛ و صولت حیدری و العَصْمَةِ الْفَاطِمِيَّةِ؛ و عصمت فاطمی
و الْحِلْمِ الْحُسَيْنِيِّ؛ و حلم حسنی و الشَّجَاعَةِ الْحُسَيْنِيَِّّةِ؛ و شجاعت حسینی
و الْعِبَادَةِ السَّجَّادِيَّةِ؛ و عبادت سجّادی و الْمَأَثَرِ الْبَاقِرِيَّةِ؛ و مفاخر باقری
و الْأَثَارِ الْجَعْفَرِيَّةِ؛ و آثار جعفری و الْعُلُومِ الْكَاطِمِيَّةِ؛ و علوم کاظمی
و الْحُبِّجِ الرِّضَوِيَّةِ؛ و حبج رضوی و الْجُودِ التَّقْوِيَّةِ؛ و جود تقوی
و النَّقَاوَةِ التَّقْوِيَّةِ؛ و نقاوت نقوی و الْهَيْبَةِ الْعَسْكَرِيَّةِ؛ و هیبت عسکری
و الْغَيْبَةِ الْإِلَهِيَّةِ؛ و غیبت الهی.

القائم بِالْحَقِّ، و الدَّاعِي إِلَى الصِّدْقِ الْمُطْلَقِ، کَلِمَةُ اللَّهِ، و أَمَانِ اللَّهِ، و حُجَّةَ اللَّهِ،
القائم بِأَمْرِ اللَّهِ، الْمُقْسِطُ لِدِينِ اللَّهِ، الْغَالِبُ لِأَمْرِ اللَّهِ، و الذَّابِّ عَنْ حَرَمِ اللَّهِ، إِمَامُ السِّرِّ
و الْعَلَنِ، دَافِعِ الْكَرْبِ وَ الْمَحْنِ، صَاحِبِ الْجُودِ وَ الْمَنَنِ، الْإِمَامُ بِالْحَقِّ، أَبِي الْقَاسِمِ
مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ، صَاحِبِ الْعَصْرِ وَ الزَّمَانِ، وَ قَاطِعِ الْبُرْهَانِ، وَ خَلِيفَةُ الرَّحْمَنِ، وَ
شَرِيكَ الْقُرْآنِ، وَ مُظْهِرِ الْإِيمَانِ، وَ سَيِّدِ الْإِنْسِ وَ الْجَانِّ، صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ سَلَامُهُ عَلَيْهِ وَ
عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.

آن قائم به حق و درفش افراز صدق مطلق، کلمه خدایی و امان الهی و حجت ربّانی، برپا دارنده امر خدای و گسترنده آیین عدل خدای و پیروزگرداننده حکم خدای و پاسدارنده ناموس خدای، امام آشکارا و نهان، برطرف کننده گرفتاری ها و اندوهان، صاحب جود و بخشش و احسان، امام بر حق، ابوالقاسم محمّد بن الحسن، صاحب عصر و زمان، روشن کننده حق و برهان، خلیفه خدای رحمان، عدل و انبیا قرآن، آشکارساز مظاهر ایمان و مهتر آدمیان و پریان. رحمت ها و درودهای خدایی بر او باد و بر همه نیکان پاک او»

بعد از سلام و صلوات تقدیم می کنیم ثواب آن را به چهارده نور واحد، مظهر اسماء و صفات الهی و همه انبیاء و اوصیاء و اولیاء الهی و صدیقین و شهداء و علماء و صلحاء و مؤمنین و مؤمنات.

معرفی

کتاب حاضر بعد از تحقیقات گسترده در زمینه علوم تربیتی خصوصاً تربیت فرزند جهت نقد و بررسی و اظهار نظر به محضر حضرت آیت الله اعرافی مدیر حوزه های علمیه و جمعی از محققان و پژوهشگران علوم تربیتی در حوزه و دانشگاه که صاحب نظر و متخصص در امور تربیت اسلامی و دارای تالیفات بسیار ارزشمند و گران سنگ در این زمینه بودند رسید تا کتاب به دیده نقد کشیده و عیار آن سنجیده و ناخالصی های آن جدا گردد و در نهایت در برگه زرین تقریظ درآید تا خانواده ها با خیال آسوده و راحت در مسیر تربیت قدم بردارند و مبانی و اصول و روش های تربیتی را به کار بندند.

بسم الله الرحمن الرحيم

اثر حاضر، که با خامه فاضل ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای علی الهامی (دام توفیقه) فراهم آمده است، افزون بر رویکرد تخصصی مناسب، مخاطبان عام را هدف قرار داده است و می تواند با شیوه و قلم و ساختار جذاب خود گفتمان سازی تربیتی ارزشمندی را رقم زند. مباحث تربیتی در روزگار ما بسیار مهم و مورد نیاز و در همین حال مقوله ای سهل و ممتنع است و جای کار

بسیار گسترده و ژرف وجود دارد. ان شاء الله این اثر گامی به پیش در این میدان باشد و به تدریج اصلاح و تکمیل گردد. صمیمانه از مؤلف محترم سپاسگزارم.

اعرافی

مدیر حوزه‌های علمیه

۱۴۰۱/۱۱/۲۳

بسم الله الرحمن الرحيم

اثر حاضر، به ما خاتمه فاضل احمد حبیب حجة الاسلام والمسلمین
آقای علمی ملا محمدی دام توفیق و ایم آمده است، افزودن بر
دیگر تخصصی مناسب، فنی جان عام راه‌ف توار دانه
است و می‌تواند با شیوه و قلم و دست‌نشان به خداوند گفتن
سازی تربیتی در شمع‌دی را در فهم‌اند، به‌تربیتی در روزگار
ما بسیار مهم و مورد نیاز و در همین حال معجزه‌ای سحر و متنوع
است و جای کار بسیار گسترده در اف و وجود دارد
ان شاء الله این اثر گامی به پیش در این میدان باشد و به
تدریج اصلاح و تکمیل گردد. صمیمانه از مؤلف محترم سپاسگزارم

۱۴۰۱/۱۱/۲۳

مسافر کوچولو

همه چیز آماده شده بود. قرار بود مسافری از راه برسد. لباس هایش را از ماه قبل خریده بودند. اولین فرزند خانه متولد شد. اتاقش را تزئین کرده بودند و اسباب بازی های فراوان در کمد آرزوهایش چیده بودند. همه را خبردار کرده بودند چون امکان داشت هر لحظه مسافر کوچولو از راه برسد. پشت در بیمارستان شلوغ شده بود! خاله، دایی، مادر بزرگ، پدر بزرگ همه آمده بودند. غوغایی به پا شده بود صدای شور و شغف و شادی بیمارستان را پر کرده بود همه به یکدیگر می گفتند «متولد شد». اولین کسی که چشمش به نوزاد افتاد مادر بود. لبخندی زد و او را در آغوش گرفت. اطرافیان یکی یکی به ملاقاتش آمدند و با هیجان، او را نگاه می کردند و او را دست به دست چرخاندند تا به مادر برگش رسید. صورت مادر بزرگ برای نوزاد تازگی داشت. تا پدر بزرگ او را دید لبخندی زد و صورت او را بوسید. نوزاد چشم هایش را بست و با خود می گفت این جاکجاست. هر چیزی را می دید با تعجب نگاه می کرد. روشنائی، چشمانش را اذیت می کرد گاه گاهی چشمانش را می بست و باز می کرد تا این که دوباره به آغوش گرم مادرش برگشت و مسافر کوچولو چشم از چشم مادرش بر نمی داشت تا این که مادرش او را بوسید و به او گفت: فدایت شوم چقدر زیبایی؟ مدت ها بود که منتظرت بودم و آرزوی

دیدنت را داشتیم. خوش آمدی به خانه ما. قدمت مبارک! با شنیدن این کلمات مسافر کوچولوی خانه ما گفت: این صدا آشناست او همان کسی است که ماه‌ها صدایش را می‌شنیدم اما او را نمی‌دیدم. چه اتفاق عجیبی! دو نفر که همدیگر را ندیده بودند به هم رسیده بودند و هر دو از دیدن هم تعجب می‌کردند. زندگی جدید آغاز شد و او از ظلمات به نور آمده بود و از تنهایی نجات یافته بود. اما حالا در جمعی قرار گرفته است که همه او را دوست دارند و با خنده‌های او می‌خندند و با گریه‌هایش همه نگران می‌شوند. در حال حاضر دل خوشی خانه شده است. هر روز یک عده‌ای می‌آیند و او را می‌بینند. صحنه عجیبی است تمام چشم‌ها به او دوخته شده است و زربلب شنیده می‌شود که می‌گویند: «فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ»^۱ از این همه زیبایی!

روزها یکی پس از دیگری می‌گذرد و عشق و محبتی است که بین مادر و فرزند رد و بدل می‌شود اما همچنان روز و شب و همه چیز برای نوزاد نامفهوم است و فقط او ناخودآگاه با گریه خواسته‌هایش را بیان می‌کند و مادر هم به خواسته‌هایش جواب می‌دهد و پدر هم هر روز از سرکار به امید دیدن نوزاد می‌آید و منتظر حرکت جدیدی از نوزاد است. یک روز برای خنده‌هایش، یک روز برای نوع نگاهش، یک روز برای تعجبش، یک روز برای چهار دست و پا کردنش، یک روز برای راه رفتنش، یک روز برای صدا کردنش تا این که شروع به حرف زدن می‌کند و درخواست‌های خودش را بیان می‌کند و همه اجابت می‌شود. خلاصه کار به جایی می‌رسد که احساس می‌کند هر چه بگوید همه به حرف‌هایش گوش می‌دهند. فهمیده است که محبوب خانه است و همه او را دوست دارند. آقایی می‌کند و دستور می‌دهد که فلان کار را کنید فلان کار را نکنید، من این را می‌خواهم و آن را نمی‌خواهم، من می‌گویم، من می‌خواهم، من دوست دارم

۱. حضرت آیت الله ناصر مکارم شیرازی، ترجمه قرآن کریم، سوره مومنون، آیه ۱۴.

و از این قبیل صحبت‌ها و همه از آنجایی که او را دوست دارند به حرف‌هایش گوش می‌دهند. عجب پادشاهی‌ای دارد! هیچ‌کس جرئت مخالفت با او را ندارد! چند صبحی این گونه زندگی می‌کند که هر چه می‌گوید باید انجام شود تا این که اطرافیان از این نوع برخورد خسته می‌شوند و دیگر تحمل پادشاهی او را ندارند و حرمت پادشاهی او را نگه نمی‌دارند و به او اعتراض می‌کنند و در مقابل خواسته‌هایش می‌ایستند و کم‌کم از زیر فرمان او خارج می‌شوند او که باورش نمی‌شد که یک روزی به این جا برسد در تناقضی آشکار گیر کرده است. از یک طرف همه می‌گویند تو را دوست داریم و از طرف دیگر همه در مقابل خواسته‌هایش می‌ایستند و کار به جایی می‌رسد که پادشاه خانه را کم‌کم توییخ می‌کنند، سرزنش می‌کنند، تحقیر می‌کنند، تهدید می‌کنند و مسخره می‌کنند. آری این داستان پادشاهی است که جقدر زود پادشاهی‌اش را از دست می‌دهد آن هم توسط کسانی که ادعا می‌کردند از همه بیشتر او را دوست دارند و در این میان پادشاه خانه با خود می‌گوید نه آن تکریم دیروز، نه این تحقیر امروز، نه آن عشق و مودّت دیروز و نه این دشمنی امروز، نه آن محبت شدید و نه این بغض پنهان، نه آن دلسوزی دیروز و نه این سنگدلی امروز، نه آن آزادی دیروز نه این محدودیت امروز، نه آن رحمت دیروز و نه این غضب امروز، و نه آن رفاقت دیروز و نه این غریبی امروز، چه اتفاقی افتاده است؟ آن کسی که این قدر محبوب بود امروز مورد بغض قرار گرفته است. پدر و مادر همان پدر و مادر هستند اما برخوردها عوض شده است. اگر شما به جای این فرزند می‌بودید چه حالتی به شما دست می‌داد که پادشاهی را که تا دیروز سید و آقای خانه بود امروز با او مثل یک برده زرخرد رفتار می‌کنند؟

آری این داستان، داستان همه انسان‌هایی است که در خانه‌هایی زندگی می‌کنند که والدینشان از اصول و روش‌های تربیتی بهره‌ای نبرده‌اند و یا اگر

هم بعضی از اصول و روش‌ها را می‌دانند اما حاضر نیستند به خاطر خوشحالی
فرزندشان به آن‌ها عمل کنند و الا هرگز حاضر نمی‌شدند کرامت و آقایی انسانی را
که خداوند اراده کرده است او را تا مقام خلیفه الهی خود پیش ببرد به این زودی
شخصیت او را زیر سؤال ببرند و با این گونه برخوردها او را تحقیر و کوچک کنند تا
جایی که فرزند انسان آرزو می‌کند ای کاش در این خانواده متولد نمی‌شدم که
این قدر مرا سرزنش و توهین و تحقیر کنند. ای کاش قسمت من این نمی‌شد.

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

سال‌ها فکر من این است و شب‌ها سخنم که اگر قرآن کریم کتاب هدایت و تربیت است پس مبانی و اصول و روش‌های تربیت او کجاست؟ و اگر نبی مکرم اسلام ﷺ الگوی حسنه برای تربیت است پس سیره و منش این الگوی تربیتی چیست؟ و اگر اهل بیت ﷺ مصداق اتم و کامل انسانیت هستند پس مختصات و مشخصات این نقشه تربیتی انسانیت چیست؟

چگونه می‌شود که در خانه امیرالمؤمنین (ع) و فاطمه (ع) دو معصوم آن‌هم از نوع عصمت کبری، خلیفه‌الله و مظهر اسماء و صفات الهی همچون حسن و حسین (ع) و دو تا معصومه آن‌هم از نوع عصمت صغری همچون زینب و ام‌کلثوم تربیت شوند اما ما در تربیت فرزندان معمولی و متعارف و با شخصیت خویش هم مانده‌ایم. تعجب نکنید باید همین طور هم باشد، چرا که فرزندان در خانه علی و زهرا چیزی جز زیبایی نمی‌بینند «**مَا رَأَيْتُ إِلَّا جَمِيلًا**» چیزی جز زیبایی ندیدم» و در این محفل انس، چیزی جز کار نیک و احسن انجام نمی‌دهند. «**لِيَتَّبِلُوكُمْ**» **أَيْكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا**^۱؛ ما شما را آزمایش نکردیم جز این‌که ببینیم کدام یک از شما

۱. حضرت آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی، ترجمه قرآن کریم، سوره ملک، آیه ۲.

کار خوب و زیبا انجام می‌دهد» و در پایان هم فرزندان این چنین خانه‌ای عاقبت و جایگاهی جز حسن المأب و دارالقرار نخواهند داشت.

آری قرآن عظیم آخرین معجزه است آن هم معجزه کلامی! و اعجاز کلامی قرآن این است که حرف آخر را اول زده است یعنی چیزی که قرار است انسان در طی هزاران سال از طریق علم و تجربه به عنوان نظریه علمی در تربیت به دست آورد خداوند آن را به شکل آیه‌های وحی در صحف ابراهیم و زبور داوود و تورات و انجیل و قرآن کریم آورده است، چرا که قرآن عظیم هزار و چهارصد سال پیش فرموده است: علمی در قرآن قرار داده‌ام که اگر همه دریا مرکب شوند و هم جنگل‌ها قلم شوند هرگز نمی‌توانند آنرا به رشته تحریر درآورند.^۱

بنابراین خداوند هرگز راضی به این خسران عظیم نمی‌شود که بشریت منتظر فرضیه‌ها و نظریه‌های علمی ناقص تربیتی در طی قرن‌ها شوند بلکه همان روز اول خود را به عنوان مربی عالمیان «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» معرفی نمود و اولین صفت خود را بعد از الله رب می‌نامد و به دنبال آن، نسخه‌های تربیتی خود را از طریق کتب تربیت و هدایت مثل صحف و زبور و تورات و انجیل و قرآن عظیم به گوش همه جهانیان رسانده است و مشکلات هدایت و تربیت را از مشرب عظیم الهی و وحی هم پیشگیری و هم درمان نموده است و پیامبران را به عنوان الگوی تربیتی حسنه معرفی نموده است و نمونه‌های تربیتی خود را همچون اهل بیت (علیهم‌السلام) را به تمام بشریت عرضه نموده است تا حجت را بر همگان در زمینه تربیت تمام کرده باشد.

آری قرآن عظیم به عنوان معجزه کلام، تربیت را از کلام و الگوی‌های کلامی شروع نموده است و به الگوی رفتاری و عملی مثال زده است و از ما والدین خواسته به عنوان الگوهای کلامی و رفتاری، کلام زیبا و سپس زیبا سخن

۱. آیت الله ناصر، مکارم شیرازی، ترجمه قرآن کریم، سوره ملک، آیه ۲.

بگویند و در مرحله بعد، رفتار زیبا و سپس برخورد زیبا انجام دهند تا فرزندان ما زیبایی‌ها را ببینند و شاهد کار نیک و شایسته ما باشند و به دنبال آن، آنان از ما تقلید کنند و زیباتر از آن را انجام دهند و آرام آرام این رفتارهای خوب عادت آن‌ها گردد و به صورت ملکه فضایل انسانی درآید.

اما این حقیر سالیان زیادی به اتفاق همسر گرامی خود با تحقیقات فراوان و شبانه روزی و عنایت حضرت حق و توجهات امام زمان (عج) توانستیم مبانی و اصول و روش‌های تربیتی مانند رحمن، رحیم، ستار، کریم، ودود، سمیع و... را از لابلای قرآن عظیم و روایات محکم و مستند استخراج کنیم، مانند این روایت از امام سجاد (ع) که در رساله حقوق که می‌فرماید:

«وَأَمَّا حَقُّ الصَّغِيرِ فَرَحْمَتُهُ وَتَثْقِيفُهُ وَتَغْلِيمُهُ وَالْعَفْوُ عَنْهُ وَالسِّرُّ عَلَيْهِ وَالرِّفْقُ بِهِ وَالْمُعُونَةُ لَهُ وَالنَّشْرُ عَلَى جَرَائِرِ حَدَائِثِهِ فَإِنَّهُ سَبَبٌ لِلتَّوْبَةِ وَ الْمُدَارَاةُ لَهُ وَ تَرْكُ مُمَاحَكَةِ فَالَنْ ذَلِكَ أَذْنَى لِإِشْدِهِ»

«اما حق کوچک‌تر بر بزرگ‌تر آن است که نسبت به او مهربان بوده در تربیت و تعلیم او بکوشد؛ خطاهایش را نادیده گرفته عیبش را بر او بیوشاند؛ با او به مدارا رفتار نموده و در مشکلات کمکش نماید و اعمال و حرکات نابخردانه‌ای را که در دوران نوجوانی از او سر می‌زند بیوشاند؛ زیرا که سبب توبه او خواهد شد و با او نزاع و محاصمه نکند که مانع رشد او می‌شود.»

و همچنین روش‌های تربیتی را از مضامین دعا‌های معروف و مشهور شیعه بیرون آوریم. مانند:

«يَا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَ سَتَرَ الْقَبِيحَ»

«ای کسی که زیبایی‌ها را ظاهر می‌کند و عیب‌ها را می‌پوشانی.»

«يَا مَنْ يَقْبَلُ الْيَسِيرَ وَيَغْفُو عَنِ الْكَثِيرِ»

«ای آن که عمل اندک و ناچیز بندگان را می‌پذیری و از گناهکاران

بسیار در می‌گذری.»

و به عنوان مبانی و اصول و روش‌های تربیتی برتر اسلام به همه جهانیان معرفی نماییم چرا که ما معتقدیم که اسلام عزیز برای خودش مبانی و اصول و روش‌های تربیتی ویژه دارد که خداوند به عنوان رب العالمین و مربی بشریت آن‌ها را در تربیت بندگان به کار برده است و پیامبر ﷺ و اهل بیت  نیز این مبانی و اصول و روش‌های تربیتی را در زندگی فردی و اجتماعی خود بکار برده‌اند و دعا‌های ما نیز مملو از این اصول و روش‌های تربیتی است که خداوند در قرآن کریم و اهل بیت  در روایات آورده‌اند.

یادآور می‌شوم که در کتاب‌های موجود در تربیت اگرچه از مبانی تربیت سخن به میان آورده‌اند اما کتابی تاکنون این گونه که ما در این نوشتار مبانی تربیت را باز نموده‌ایم سخن به میان نیاورده است و در زمینه اصول تربیت در کتب تربیتی موجود هرچند از بعضی اصول تربیت نامی برده شده است اما به صورت منطقی و منظم که دارای منظومه تربیتی باشد سخن به میان نیامده است بلکه از اصول شکلی و ساختاری تربیت و از اصول غیر مرتبط با روش‌های تربیتی نام برده‌اند که راهگشای برخورد تربیتی در همه ابعاد تربیتی نمی‌باشد و در زمینه روش‌های تربیت در بعضی از کتاب‌های تربیتی به صورت گذرا صحبت شده است اما این که این روش‌ها را از کجا استخراج نموده‌اند برایش دلیل ارائه نکرده‌اند و فقط به صورت جزئی و ناقص نمونه‌هایی از روش‌های تربیتی مثل روش تکریم روش محبت را در کتب خود آورده‌اند و لازم به ذکر است که این حقیر با توجه به تحقیقات گسترده در زمینه روان‌شناسی و علوم تربیتی از نظریه‌های

علمی داخلی و خارجی که در زمینه مبانی و اصول و روش‌های تربیت وجود داشته تا جایی که در دسترس بوده است استفاده نموده‌ام و در این نوشتار آورده‌ام تا از تجربه بشری نیز بی‌بهره نباشیم.

در پایان از زحمات بی‌دریغ و بی‌پایان اساتیدم فاضل ارجمند سید محمد میراحمدی و محقق توانمند دکتر مجید حیدری فر که حامی علمی این حقیر بودند و تلاش‌های شبانه‌روزی و خالصانه همسر که در تمام این مدت پا به پای من به تحقیقات مشغول بوده و اقدام به گردآوری و نوشتن آن‌ها در این مدت نموده است و همچنین کوهی پشتیبان و حامی من بود کمال تشکر و قدردانی را دارم و از خداوند متعال خواهانم که ثواب تک‌تک حروف و کلمات این کتاب گران‌سنگ را به آنان اعطا نماید و به عنوان ذخیره بی‌پایان الهی و باقیات الصالحات در دفتر اعمالمان ثبت و مشمول شفاعت اهل بیت در فردای قیامت گردد.

علی‌الهامی صدر و زهرا‌الهامی صدر
بیست و هفتم رجب ۱۴۴۴ - ۱۴۰۱/۱۱/۲۹